

Брюксел, 15 октомври 2025 г.
(OR. en)

13725/25

Междуетноститутуционално досие:
2020/0100 (COD)

ECOFIN 1320
CLIMA 435
FIN 1179
ENV 1006
ENER 523
COMPET 1009
CADREFIN 254
CODEC 1529
ECB
EIB

ПРИДРУЖИТЕЛНО ПИСМО

От:	Генералния секретар на Европейската комисия, подписано от г-жа Martine DEPREZ, директор
Дата на получаване:	8 октомври 2025 г.
До:	Г-жа Thérèse BLANCHET, генерален секретар на Съвета на Европейския съюз
№ док. Ком.:	COM(2025) 628 final
Относно:	ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА относно извършената през 2025 година междинна оценка на механизма за отпускане на заеми в публичния сектор в рамките на Механизма за справедлив преход, предвидена в член 17 от Регламент (ЕС) 2021/1229

Приложено се изпраща на делегациите документ COM(2025) 628 final.

Приложение: COM(2025) 628 final

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 8.10.2025 г.
COM(2025) 628 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

**относно извършената през 2025 година междинна оценка на механизма за
отпускане на заеми в публичния сектор в рамките на Механизма за справедлив
преход, предвидена в член 17 от Регламент (ЕС) 2021/1229**

{SWD(2025) 287 final}

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Механизмът за отпускане на заеми в публичния сектор (наричан по-долу за краткост „МОЗПС“ или „механизмът“) е третият стълб на Механизма за справедлив преход¹. Механизмът беше създаден през юли 2021 г. с Регламент (ЕС) 2021/1229² („Регламента за МОЗПС“) с цел да подпомогне постигането на целта на Съюза в областта на климата до 2030 г. и постигането на неутралност по отношение на климата до 2050 г. по ефективен и социално справедлив начин.

Общата цел на механизма е да се преодолеят сериозните социални, икономически и екологични предизвикателства, произтичащи от прехода към: i) целите на ЕС в областта на климата и енергетиката до 2030 г. и ii) целта за неутралност по отношение на климата в ЕС най-късно до 2050 г., определена в Регламент (ЕС) 2021/1119³. Механизмът е предвиден в полза на териториите на ЕС, които са определени в териториалните планове за справедлив преход (ТПСП), одобрени от Комисията.

Специфичната цел на механизма е да се увеличат инвестициите в публичния сектор, които са насочени към посрещане на потребностите от развитие на териториите, посочени в териториалните планове за справедлив преход, чрез улесняване на финансирането на проекти, които не генерират достатъчни потоци от приходи за покриване на инвестиционните си разходи.

Като смесен инструмент подкрепата по линия на механизма се състои от компонент за заеми и компонент за безвъзмездни средства. С приноса на безвъзмездните средства от ЕС в размер на 1,3 млрд. евро, заемите от Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) в размер между 6 и 8 млрд. евро и принос от други източници, който според прогнозите се оценява на 6 млрд. евро, механизмът има за цел през периода 2021—2027 г. да мобилизира между 13,3 и 15,3 млрд. евро публични инвестиции.

В съответствие с член 17 от Регламента за МОЗПС беше извършена междинна оценка на механизма и докладът за тази междинна оценка се представя на Европейския парламент и на Съвета.

Междинната оценка на МОЗПС включваше няколко етапа. От 2 февруари 2024 г. до 1 март 2024 г. беше отворена покана за предоставяне на данни. От април 2024 г. до януари 2025 г. T33 Srl и Prognos AG проведеха допълнително проучване, което допълни оценката с обзор на литературата, консултации със заинтересованите страни, интервюта, анкети и проучвания на конкретни случаи. Освен това в предварителна и в последваща среща, които се състояха съответно на 16 декември 2024 г. и на 14 май 2025 г., взе участие и Комитетът за регулаторен контрол (КРК). На 16 май 2025 г. той даде за оценката положително становище

¹ Механизмът за справедлив преход се състои от три стълба: 1) Фонд за справедлив преход, 2) специална схема за справедлив преход в рамките на програмата InvestEU, 3) механизъм за отпускане на заеми в публичния сектор. Предмет на настоящия доклад е третият стълб.

² Регламент (ЕС) 2021/1229 на Европейския парламент и на Съвета от 14 юли 2021 г. относно механизма за отпускане на заеми в публичния сектор в рамките на Механизма за справедлив преход ([Регламент \(ЕС\) 2021/1229 - BG - EUR-Lex](#)).

³ Регламент (ЕС) 2021/1119 на Европейския парламент и на Съвета от 30 юни 2021 г. за създаване на рамката за постигане на неутралност по отношение на климата и за изменение на регламенти (ЕО) № 401/2009 и (ЕС) 2018/1999 (Европейски закон за климата) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1119>).

с препоръки. Оценката завърши през 2025 г., като обстоен доклад за нея беше включен в рамките на работен документ на службите на Комисията.

В настоящия доклад са представени основните констатации и заключения от междинната оценка на механизма. Той се придружава от работен документ на службите на Комисията, в който се оценява до каква степен механизмът е ефективен, ефикасен и съгласуван, осигурява добавена стойност от ЕС и е целесъобразен.

2. ОБХВАТ НА МЕЖДИННАТА ОЦЕНКА НА МЕХАНИЗМА

Съгласно член 17, параграф 2 от Регламента за МОЗПС целта на междинната оценка е да се оценят изпълнението на МОЗПС и неговият капацитет за постигане на целите, определени в член 3 от Регламента за МОЗПС. По-специално следва да се оцени:

- а) до каква степен предоставената по механизма подкрепа от Съюза е допринесла за посрещане на нуждите на териториите, изпълняващи териториалните планове за справедлив преход;
- б) как са взети предвид хоризонталните принципи, посочени в член 4;
- в) необходимостта от извършване на оценка на въздействието върху равенството между половете;
- г) прилагането на условията за допустимост, посочени в член 9, и как са приложени задълженията за видимост;
- д) въз основа на подкрепяните от механизма проекти, степента, в която механизмът е допринесъл за постигането на екологичните цели, определени в член 9 от Регламент (ЕС) 2020/852⁴.

В допълнение към специфичните изисквания по отношение на оценката, посочени по-горе и в Регламента за МОЗПС, и в съответствие с Насоките за по-добро регулиране междинната оценка обхваща петте критерия за оценка, определени в тези насоки: i) ефективност; ii) ефикасност; iii) съгласуваност; iv) добавена стойност от ЕС; v) целесъобразност.

Оценката обхваща изпълнението на механизма от датата, на която влезе в сила Регламентът за МОЗПС, т.е. 14 юли 2021 г., до 31 януари 2025 г. и включва всички държави — членки на ЕС, и по-специално териториите, определени в ТПСП.

Тази междинна оценка се извършва на ранен етап от изпълнението и е съсредоточена върху дейностите и крайните продукти, тъй като резултатите и въздействието все още не могат да бъдат оценени. Оценката на резултатите и дългосрочното въздействие ще бъдат включени в окончателната оценка, която в съответствие с член 17, параграф 3 от Регламента за МОЗПС трябва да се извърши не по-късно от 31 декември 2031 г.

3. ОБЩ ПРЕГЛЕД НА МЕТОДИКАТА ЗА ОЦЕНКА

Констатациите, представени в обхвата на оценката, се основават на два главни компонента. Първо, оценката се основава на вътрешни експертни познания и документация. Второ, тя се основава на резултатите от допълнително проучване, възложено от Комисията и изготвено от консорциум, който включва T33 srl и Prognos AG. Допълнителното проучване, проведено от края на април 2024 г. до януари 2025 г., съчетава различни методи (преглед на документи/проучване на документи, анкета, интервюта и проучвания на конкретни случаи), за да даде отговори на въпросите от оценката.

Като част от настоящата оценка беше разработена логика на интервенцията, както и матрица за оценка. Матрицата свързва критериите за оценка с логиката на интервенцията и използва ключовите елементи при съставянето на въпроси за изследване.

⁴ Регламент (ЕС) 2020/852 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юни 2020 г. за създаване на рамка за улесняване на устойчивите инвестиции и за изменение на Регламент (ЕС) 2019/2088 ([Регламент \(ЕС\) 2020/852 на Европейския парламент и на Съвета](#)).

4. ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ ОТ МЕЖДИННАТА ОЦЕНКА

В настоящата точка са обобщени констатациите и заключенията от междинната оценка на МОЗПС в съответствие с петте критерия, определени в Насоките за по-добро регулиране: ефективност, ефикасност, съгласуваност, добавена стойност от ЕС и целесъобразност.

4.1. Ефективност

От юли 2022 г., когато беше публикувана многогодишната покана за представяне на предложения, до 31 януари 2025 г. са получени 46 предложения за проекти, 30 от тях (65 %) бяха сметени за приемливи и допустими, като комисията за оценка за МОЗПС избра за финансиране 17 от тях. Очаква се избраните представени проекти да мобилизират приблизително 228 млн. евро под формата на безвъзмездни средства, което съответства на 17 % от бюджета на компонента за безвъзмездни средства, и общо 1,4 млрд. евро инвестиции, включително безвъзмездни средства, заеми и допълнителни източници на финансиране.

Допустими заявления бяха подадени от кандидати от Гърция, Швеция, Франция, Чехия, Нидерландия, Полша, Испания, Латвия и Ирландия, но не и от останалите държави членки. Използването на механизма се влияе от няколко фактора, които включват, наред с другото, припокриването с други източници на финансиране, които предлагат по-високи проценти на съфинансиране с безвъзмездни средства за същия вид инвестиции, административния капацитет на публичните органи, наличието на развити проекти, финансовите ограничения на потенциалните кандидати и недопустимостта на проектите, ползващи се от други фондове на ЕС, тъй като в рамките на МОЗПС има условие, според което проектите по МОЗПС не може да получават подкрепа по други програми на Съюза.

Други предизвикателства, пред които са изправени потенциалните бенефициери на МОЗПС, са свързани: i) с минималния праг за пряко кредитиране от ЕИБ и ii) с изискванията бенефициерите да получат рамкови заеми от ЕИБ, което може да е значителна пречка за общините с малки проекти и ограничен административен капацитет и да не им позволява да поемат координираща роля. Комисията и ЕИБ предприеха различни мерки за подобряване на положението.

Трудно е да се направи оценка на бъдещото използване на механизма. Въпреки че е малко вероятно по време на първата покана за представяне на предложения бюджетът за безвъзмездни средства да бъде усвоен изцяло, такава възможност има при втората покана за представяне на предложения (2026—2027 г.). Това важи с особена сила, тъй като осведомеността относно МОЗПС се е повишила и след 2025 г. националните дялове вече няма да се прилагат. В това отношение обаче решаващ фактор ще бъде степента, в която се програмират или изразходват други европейски и национални средства.

С включването на МОЗПС в рамката на ТПСП се създаде ясна отправна точка, като се установи ключова стратегия за справедлив преход, с която кандидатите по МОЗПС следва да се съобразяват и на която следва да се позовават в заявленията си по МОЗПС. Освен това с ТПСП беше направена първата стъпка към повишаване на осведомеността относно МОЗПС.

При проектите, за които са подписани споразумения, безвъзмездните средства покриват от 5 % до 18 % от общите инвестиционни разходи, докато заемът покрива от 31 % до 73 %. Това сочи, че основният фактор, който определя стойността на МОЗПС за бенефициерите,

е структурата на заема от ЕИБ. Потенциалните кандидати преценяват лихвения процент, срока на заема, размера на финансирането, както и доколко процесът на договаряне на заеми от ЕИБ отговаря ефективно на техните нужди в сравнение с условията, предлагани от търговските банки. МОЗПС като цяло е в състояние да осигури по-благоприятни условия за финансиране, тъй като съчетава заеми от ЕИБ с безвъзмездни средства от ЕС, но търговските банки често имат предимства, изразяващи се в по-бърза обработка на заемите, по-опростени процедури и установени отношения със своите клиенти.

Консултантската подкрепа, която ЕИБ предоставя за МОЗПС, се осъществява чрез консултантския център InvestEU. Към 31 януари 2025 г. шест задачи бяха в процес на изпълнение, а една беше приключена. Те обхващат широк спектър от сектори, включително енергетика, мобилност, околна среда и социални инвестиции. Въпреки че консултантската подкрепа по МОЗПС е безплатна, първоначалното търсене е слабо. Предварителните констатации показват, че консултантската подкрепа, предоставяна чрез консултантския център InvestEU, е спомогнала да се увеличи използването на механизма и да се подобри качеството на заявленията.

Тъй като МОЗПС е нов инструмент, от ключово значение за насърчаване на използването му бяха действията в областта на комуникацията и информацията. Комисията, в тясно сътрудничество със CINEA и ЕИБ, повиши осведомеността за МОЗПС чрез множество съвместни действия, насочени към няколко вида потенциални бенефициери. Първоначалните констатации сочат, че усилията в областта на комуникацията са били ефективни.

Подкрепата за използването на МОЗПС, която оказват националните органи, е различна и се предоставя на доброволна основа. Изглежда, че националните органи се ангажират с МОЗПС, когато разполагат с достатъчен административен капацитет и/или когато смятат, че МОЗПС е целесъобразен. Там, където националните органи подкрепят използването на МОЗПС, изглежда, че заявленията за проекти са подготвени добре и са успешни.

Хоризонталните принципи, посочени в член 4 от Регламента за МОЗПС, са интегрирани в изпълнението и управлението на МОЗПС по няколко начина. Ангажиментът на кандидатите по линия на МОЗПС към тези хоризонтални принципи се оценява по време на оценката на предложенията и по време на изпълнението чрез периодични доклади и мисии на място. ЕИБ също така оценява и наблюдава всички проекти и извършвани чрез посредници операции, като прилага екологични, социални и управленски критерии. Финансират се само дейностите, които отговарят на изискванията на ЕИБ за дължима грижа във връзка с устойчивостта.

Що се отнася до равенството между половете, в някои от подписаните споразумения за предоставяне на безвъзмездни средства изрично е включен подход за интегриране на принципа на равенство между половете, докато други нямат пряко отношение към равенството между половете. Що се отнася до прогнозния брой работни места, създадени по линия на МОЗПС в резултат на подписаните споразумения за предоставяне на безвъзмездни средства, 50 % от тях (2 870 от общо 5 745) са обявени от кандидатите като работни места, предназначени за жени. Що се отнася до лицата, които следва да се ползват от проектите, за които са подписани споразумения по линия на МОЗПС, бенефициерите смятат, че 52 % от тях са жени.

По отношение на приноса за постигане на целите в областта на околната среда, широкият спектър от допустими сектори предполага, че някои проекти са пряко свързани с действията в областта на климата, докато други ще бъдат неутрални по отношение на климата или поне няма да нанесат значителни вреди. Някои проекти за справедлив преход, които не водят до пряко намаляване на емисиите на CO₂, все пак могат да получат висока оценка за екологична устойчивост. В четири от седемте проекта, подкрепени по линия на МОЗПС, се заявява, че ще допринесат за намаляване на емисиите на CO₂ (прогнозно намаляване на CO₂ със 135 805 тона годишно). Другите проекти ще имат известно въздействие върху околната среда, като например насърчаване на кръговата икономика и биологичното разнообразие.

Обща слабост на рамката за мониторинг на МОЗПС е, че общата цел, специфичната цел и ключовите показатели за качество на изпълнението понастоящем нямат целеви стойности. Въпреки това в рамките на настоящата оценка бяха предложени целеви стойности за няколко регулаторни ключови показателя за качество на изпълнението на МОЗПС.

4.2. Ефикасност

Публикуването на първата покана за представяне на предложения беше забавено поради забавеното приемане на ТПСР, което беше необходимо условие за предоставяне на подкрепа по линия на МОЗПС. Това се отрази пряко върху сроковете и ефикасността на изпълнението на МОЗПС.

В сравнение с една годишна покана за представяне на предложения многогодишната покана дава възможност да се намали административната тежест, която е резултат от нейното управление, както и да се осигури предвидима рамка за всички заинтересовани страни. Крайните срокове за подаване на заявления, които следват средно 4 месеца един след друг, позволяват на кандидатите да подават заявления на редовни интервали.

От друга страна, отделните процедури по подаване на заявления и докладване по отношение на безвъзмездните средства и на заема се възприемат като по-малко ефикасни в сравнение с подаването на едно-единствено заявление както за заема, така и за безвъзмездните средства.

Анализът на изпълнението на МОЗПС показва, че оценката на заявлението за безвъзмездни средства отнема средно около два месеца, а приемането на решението за предоставяне на безвъзмездни средства — между 6 и 13 месеца. Продължителността на целия процес се влияе най-вече от параметрите на заема към момента на подаване на заявлението за безвъзмездни средства.

Информацията, събрана за целите на настоящата оценка, не е достатъчна, за да потвърди очакваните ползи от опростяването, отнасящи се до използването на финансиране, което не е свързано с разходи. Тъй като на този етап броят на получените заявления и на подписаните споразумения за предоставяне на безвъзмездни средства е ограничен, не е направена оценка на въздействието на мерките за опростяване на МОЗПС върху административните разходи. Въпреки това изглежда, че засега бенефициерите на МОЗПС оценяват високо финансирането, което не е свързано с разходи, както и високия процент от общия размер на безвъзмездните средства, изплатени като плащания по предварително финансиране.

За изпълнението на МОЗПС се използва вече съществуващата в Комисията мрежа от управляващи и изпълнителни органи в областта на политиката на сближаване, както и широката мрежа от местни служби на ЕИБ, която също спомогна за ефикасното изпълнение на МОЗПС.

Макар че е твърде рано да се прогнозира стойността на коефициента на мултиплициране на МОЗПС (ефекта на ливъридж на безвъзмездните средства) за целия пакет за МОЗПС, ако разгледаме седемте одобрени проекта по линия на МОЗПС, средното съотношение между инвестициите и безвъзмездните средства възлиза на 12, като варира от 5,5 за по-слабо развитите региони до 21,3 за по-развитите региони и регионите в преход.

4.3. Съгласуваност

Съгласуваността на трите стълба на Механизма за справедлив преход е очертана в ТПСП, но те предоставят ограничена информация за МОЗПС. Макар че много държави членки посочват секторите, които отговарят на условията на МОЗПС, те често не дават конкретна информация или не посочват ясно полезните взаимодействия между стълбовете. В крайна сметка съгласуваността зависи от представените предложения, а не от предварително определена стратегия, като гъвкавата рамка на ТПСП позволява съгласуваността да се оценява за всеки отделен случай.

Съгласуваността между МОЗПС и Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ), чрез който се предоставя финансиране за сходни видове инвестиции, зависи от степента, до която има потенциално припокриване и взаимно допълване между планове за устойчивост и възстановяване и териториалните планове за справедлив преход. Потенциалните кандидати считат МВУ за по-привлекателен.

Фондовете на ЕС в рамките на политиката на сближаване (ЕФРР, ЕСФ+ и Кохезионният фонд) също се припокриват с МОЗПС по отношение на допустимостта на секторите и предоставят по-благоприятни условия за финансиране с по-високи проценти на съфинансиране с безвъзмездни средства. За тях също се изискват значителни усилия за програмиране от страна на органите на държавите членки, които се стремят да спазят кратките крайни срокове за изразходване на средствата и изискванията за достъп до фондовете в рамките на политиката на сближаване. Като цяло това оказва влияние и върху тяхната съгласуваност с МОЗПС, като създава не само полезни взаимодействия, но и припокриване между инструментите. Когато привлекателността на различните източници на финансиране от ЕС се анализира въз основа на техния процент на съфинансиране с безвъзмездни средства, МОЗПС остава назад.

Припокриването на различните възможности за финансиране създава допълнителни трудности за потенциалните бенефициери и координиращите органи, тъй като те трябва да определят най-подходящия инструмент за финансиране за всяка инвестиция и да разберат функционирането на различните фондове на ЕС.

Понякога целите на МОЗПС се припокриват с тези на национални програми, както е например случаят с фонд със сходни цели в Германия, което отчасти би могло да обясни ограниченото изпълнение на МОЗПС в тази държава членка.

В по-общ план съществува несъответствие между разпределените национални дялове и търсенето на средства от МОЗПС. Докато при държавите членки с най-големи национални дялове остава на разположение пълният размер на националните дялове, други държави членки, като например Франция, която е изчерпала своя национален дял, биха могли да ползват допълнителни ресурси от МОЗПС.

В допълнение към консултантската подкрепа по линия на МОЗПС, която е на разположение в рамките на консултантския център InvestEU, публичните субекти в съответните региони

ползват няколко вида техническа помощ, която Комисията плаща в рамките на други програми на Съюза, като Инструмента за техническа подкрепа (ИТП) и механизма за техническа помощ на ФСП (JTP Groundwork). Тъй като някои инициативи за консултантска подкрепа и техническа помощ все още са в процес на изпълнение, а други наскоро приключиха, на този етап не може да се направят заключения относно въздействието и взаимното допълване на инициативите. Налице са доказателства, че дейностите за повишаване на осведомеността и комуникационните дейности, проведени в рамките на консултантската подкрепа по МОЗПС, както и другите задачи за техническа помощ, изпълнени от други консултанти, са допринесли за повишаване на знанията относно МОЗПС.

4.4. Добавена стойност от ЕС

Предварителните отзиви показват, че МОЗПС осигурява добавена стойност, като предоставя допълнителни ресурси за посрещане на свързаните с прехода потребности в териториите в процес на справедлив преход. За местните публични субекти той създава нови възможности за финансиране на инвестиции за справедлив преход, които те не биха могли да направят само със собствени ресурси на местно и национално равнище.

Въздействието на безвъзмездните средства от МОЗПС върху реализирането на проектите все още не е напълно ясно, тъй като засега безвъзмездни средства са предоставени за малък брой проекти, но тяхното въздействие зависи от няколко фактора, като например точния процент на съфинансиране по МОЗПС или размера на безвъзмездните средства. Колкото по-значителни са тези фактори, толкова по-значително се очаква да бъде въздействието на безвъзмездните средства.

Освен това безвъзмездните средства служат като допълнително финансиране за разширяване на обхвата на проектите, което може да гарантира включването на социално ценни, но иначе нерентабилни компоненти. Консултантските услуги по линия на МОЗПС подобряват изпълнението на проектите, като повишават качеството на заявленията и съкращават времето за тяхното представяне.

Съфинансирането по линия на МОЗПС предлага и незабавна ликвидност за проектите след подписването на споразумението за предоставяне на безвъзмездни средства. Въпреки това кандидатстването за подкрепа по линия на МОЗПС би могло да забави изпълнението в сравнение с използването на леснодостъпни източници на финансиране.

4.5. Целесъобразност

Благодарение на сравнително скорошното приемане на териториалните планове за справедлив преход, съчетано с протичащия понастоящем междинен преглед на политиката на сближаване (включително тези планове), МОЗПС продължава да е целесъобразен за посрещането на настоящите нужди. В резултат на участието на заинтересованите страни беше постигнат широк консенсус между институционалните участници, националните представители и потенциалните и действителните бенефициери, че целите на МОЗПС са значими.

Изпълнението на МОЗПС е в тясно съответствие с политическите насоки на новата Комисия, очертани от нейния председател през юли 2024 г., като същевременно допринася за постигането на дългосрочните цели, определени в Европейския зелен пакт през 2019 г. С МОЗПС се изпълняват целите на ЕС, като се гарантира, че всички граждани имат ефективно

право да останат в общностите, които наричат свой дом, и се подкрепя социално устойчива декарбонизация в регионите, които традиционно зависят от сектора на изкопаемите горива.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ИЗВЛЕЧЕНИ ПОУКИ

В оценката на механизма за отпускане на заеми в публичния сектор (МОЗПС) се отбелязват няколко предизвикателства, които се открояват на ранния етап от неговото изпълнение. Отзивите от заинтересованите страни сочат, че равнищата на ангажираност в отделните държави членки са различни. Данните от количествено естество осигуряват ценни наблюдения, но липсата на данни от качествено естество затруднява цялостната оценка. Въпреки тези предизвикателства е налице обещаващ потенциал за изпълнение, оказващо реално въздействие. Изложените по-долу поуки може да служат като насока за по-нататъшното изпълнение на МОЗПС и да се използват при разработването на бъдещи финансови инструменти.

Несъответствие между националните дялове и потребностите на потенциалните бенефициери

За първата покана за представяне на предложения (до 2025 г.) националните дялове бяха определени в съответствие с коефициента за разпределение на бюджета, определен за ФСП. Това се отрази на използването на МОЗПС и съгласуваността му с други източници на финансиране, като се открояват ограниченията, свързани с факта, че не се отчита, че търсенето на подлежащо на връщане финансиране би могло да се различава от метода на разпределение на средствата по ФСП. Докато при държавите членки с най-големи национални дялове остава на разположение пълният размер на националните дялове, други държави членки биха могли да ползват повече ресурси. Освен това в държавите членки, в които националният дял беше най-малък, държавите членки и кандидатите имаха по-малък стимул да инвестират ресурси в подкрепа или в разработване на заявления по линия на МОЗПС.

МОЗПС разполага с ограничен капацитет за подкрепа на по-малки проекти

Въпреки че от подкрепа по линия на МОЗПС се ползват и по-малки проекти, включително 5 проекта, които получиха заеми чрез посредник в размер от 1,5 млн. евро до 12 млн. евро, заемите чрез посредник са налични само в две държави членки. В други държави членки минималният размер на заема е 12,5 млн. евро, което за по-малките кандидати е значителен праг. Рамковите заеми предлагат възможност прагът на размера на заема да се достигне, като се обединят няколко проекта, но това увеличава сложността на процеса на кандидатстване. Възможно е по-малките субекти да не разполагат с необходимия опит или ресурси, за да осъществяват ефикасна координация на такова равнище. Поради това по-малките проекти може да бъдат изключени от участие по МОЗПС.

Възможно решение на проблемите с високия минимален размер на заемите и с координацията би могло да бъде по-голямото участие от страна на националните насърчителни банки и институции и по-широкото използване на финансово посредничество, но МОЗПС трябва да им предложи подходящи стимули за участие. Във всеки случай подборът на финансови партньори за бъдещи финансови инструменти следва да бъде тясно съгласуван с потребностите и профилите на потенциалните бенефициери, като се обърне специално внимание на привличането на партньори, които разполагат с

институционалния капацитет и оперативните рамки, необходими за подпомагане на по-малките бенефициери.

Модел на изпълнение на МОЗПС

Моделът на изпълнение на МОЗПС предоставя няколко предимства, които допринасят за неговата привлекателност. Едно от ключовите предимства на МОЗПС е улесняването на прекия достъп на местните публични органи до финансиране на равнището на ЕС. Освен това с МОЗПС се прилага подход на смесено финансиране, съчетаващ безвъзмездни средства от ЕС със заеми от ЕИБ и допълнителни източници на финансиране. Този метод потенциално увеличава наличните за проектите финансови ресурси, като 1 EUR безвъзмездни средства по МОЗПС водят до инвестиции в размер на средно 12 EUR.

Двойната структура на кандидатстване по линия на МОЗПС, която изисква отделни заявления за безвъзмездни средства и за заеми, обаче усложнява процеса на кандидатстване. Процесът на кандидатстване по МОЗПС, от подаването на заявлението до подписването на окончателните споразумения, може да трае до 18 месеца, което може да не е подходящо за всички бенефициери с оглед на сроковете на изпълнение на проектите им.

Ефикасността може да се повиши, а административната тежест за кандидатите, ЕИБ и Комисията може да се намали чрез система, която да дава възможност на ЕИБ и на Комисията да обменят помежду си данните, предоставени от кандидатите. За бъдещите финансови инструменти следва да се проучи възможността за по-добър обмен на данни между Комисията и нейните финансови партньори, но същевременно създаването на необходимите системи и процеси ще изисква значителни инвестиции на ресурси и трябва да бъде съобразено с планираното въвеждане на инструмента. За да се рационализира процесът на кандидатстване и да се повиши добавената стойност от ЕС, за бъдещите финансови инструменти може да бъде проучен алтернативен модел на изпълнение, при който един субект управлява източниците на смесено финансиране. И накрая, за всички бъдещи финансови инструменти следва да бъдат внимателно калибрирани както параметрите на безвъзмездните средства, така и параметрите на заема. За да се стимулира използването, параметрите на безвъзмездните средства следва да са пропорционални на естеството и мащаба на инвестициите, и по-специално да предоставят значим стимул за кандидатстване по инструмента, а параметрите на заема (лихвени проценти, условия за погасяване, процес на договаряне на заема и др.) следва да са достатъчно привлекателни в сравнение с пазарните условия.

Консултантска подкрепа по линия на МОЗПС

Тъй като държавите членки отдават приоритет на използването на финансиране, предлагащо по-голямо съфинансиране с безвъзмездни средства, пред подлежащото на връщане финансиране, предоставяно по линия на МОЗПС, търсенето на консултантски услуги по МОЗПС първоначално беше ограничено. В обхвата на настоящата оценка е включена само една приключена задача. Консултантските услуги по линия на МОЗПС се извършват от ЕИБ в рамките на консултантския център InvestEU (съгласно Регламента за InvestEU) и в междинната оценка на центъра също беше счетено, че поради ограниченото му използване е преждевременно да се прави пълна оценка на неговото въздействие.

Ако сегашните тенденции продължат, се очаква консултантската подкрепа по линия на МОЗПС да има ограничено въздействие върху административния капацитет поради слабото търсене на задачи в тази област.

Рамка за мониторинг на МОЗПС

Слабост на рамката за мониторинг на МОЗПС е, че в регламента не са определени целеви стойности за ключовите показатели за качество на изпълнението, свързани с общата цел и със специфичната цел. В рамките на настоящата оценка бяха предложени целеви стойности за регулаторните ключови показатели за качество на изпълнението на МОЗПС. В настоящата оценка оценката относно опростяването и административните разходи за бенефициерите и кандидатите беше ограничена, тъй като поради ранния етап на изпълнение на МОЗПС тя би се основавала на малка и непредставителна извадка. Задълбочен анализ ще бъде направен по време на окончателната оценка, след като бъдат събрани достатъчен брой кандидати и бенефициери.

Когато се извършва окончателната оценка, за измерване на добавената стойност от консултантските услуги по МОЗПС ще бъдат използвани установените от консултантския център InvestEU показатели, като например очакваните мобилизирани инвестиции и удовлетвореността на участниците.

Въздействие върху равенството между половете

В поканата за представяне на предложения по МОЗПС понастоящем липсва референтна рамка, която кандидатите да използват по отношение на равенството между половете. За да се преодолее този пропуск, втората покана за представяне на предложения по МОЗПС (в процес на подготовка) ще включва допълнителни мерки за насърчаване на равенството между половете. В разработения от Комисията инструментариум за регионите в процес на справедлив преход, озаглавен „Отчитане на пола в регионалните трансформации“⁵, ще се предоставят насоки за управление на въздействието, което справедливият преход оказва върху равенството между половете.

⁵ Европейска комисия (2023 г.), *Considering gender in regional transformations. A toolkit for just transition regions* (Отчитане на пола в регионалните трансформации. Инструментариум за регионите в справедлив преход) (https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/funding/just-transition-fund/toolkit-considering%20gender%20in%20regional%20transformations.pdf).